

Traditioner vid årsskiftet

Av Nils-Arvid Bringéus

Tiden existerar inte, hör vi ofta sägas. Men även om tid inte finns, måste vi skapa den. Utan tidsuppfattning blir vårt liv kaotiskt och outhärdligt. Vi har behov av gränsmarkeringar, både större och smärre, för att vår tillvaro och livsrytm skall bli överblickbar. Därför är kalenderårets långa räckta av vardagar kantad med "röda" dagar. Därför markerar vi årets och livets märkestillfällen med *rites de passage*, övergångsriter. Det i och för sig omärkliga årsskiftet fyller vi därigenom med ett innehåll av både materiell och symbolisk art. Timglasat som en gång stod på varje predikstol brukas ibland allttjämt som symbol för årsskiftet. Tiden svinner, men timglasat erbjuder samtidigt ny tid, när det vänds. Om livsloppet närmast ter sig lineärt eller möjligen som en uppåtstigande och en fallande fas, har årsskiftet en likhet med dygnsloppet, som visaren på urtavlan utmärker. Den går från tolv till ett.

Året blir efter spädbarnsåldern den tidsenhet som följer oss livet ut och som en gång skall inrama vår levnad i dödsannonser och på gravstenar. Den 31 december är den dag då vår årsinkomst och förmögenhet beräknas för beskattning. Kommunernas budgetår räknas likaledes från den 1 januari till den 31 december. Med årsskiftet träder vanligen nya lagar i kraft. Årsskiftet är därför en viktig punkt i samhälls- och affärlivet.

Årsskiftet kan te sig mycket olika för oss som individer. Men likväl är vissa drag gemensamma, både av historiska skäl och genom den roll massmedierna kommit att spela för utformandet av en årsskiftesritual, t.o.m. i internationellt sammanhang. I det följande skall jag ge en överblick över de nyårstraditioner som vi burit med oss i vårt eget land och vårt kyrkoliv under det senaste århundradet eller längre.

KALENDEFESTEN OCH SYLVESTER

Även om Kristi födelse utgör brytpunkten i vår västerländska tideräkning, är det inte juldagen utan den 1 januari som vi efter gammalt romerskt mönster högtidlighåller som nyårsdag – åtminstone sedan vi på 1500-talet fick tryckta almanackor.

När vi i god tid före årsskiftet föräras eller köper en fick- eller planeringskalender, får vi redan genom ordet kalender en påminnelse om nyårshögtidens ursprung. *Kalendae* är den gamla romerska beteckningen för den första av månadens dagar. Ursprungligen firades det romerska nyåret den 1/3, d.v.s. *Kalendae Martiae*. Februari blev därmed årets sista månad med det minsta antalet dagar. År 153 före Kristus flyttades nyårsdagen till den 1 januari, *Kalendae Januariae*. Nyårsdagen var betydelsefull i det gamla romarväldet. Då tillträdde årets konsul, som även var militära överbefälhavare. I hela det romerska riket firades årsskiftet med en stor nyårsfest, med mat och dryck i överflöd, liksom med gåvor och förlustelser. Så var det ännu på 300-talet enligt en utförlig skildring av den romerske filosofen Libanius (314–393).

Den romerska tidpunkten för årsskiftet vann allt större utbredning, fastän kyrkan försökte lansera juldagen, Kristi födelses dag, som nyårsfest. Kampen mellan de båda tidpunkterna spåras ännu på de bevarade runstavarna, som återspeglar kalendertraditionerna i de olika stiftet. En runstav daterad 1646, som följer Skara stifts kalendarium, börjar med julhelgen. Även en runstav från Brunskog i Värmlands finnbygder från 1717, som följer Åbo stifts kalendarium, börjar med juldagen. Runstavar från 1600-talet, som följer Uppsala, Linköpings och Västerås stift, börjar däremot med nyårsdagen (avbildningar hos Svensson 1945. s. 41ff).

År 1582 utbyttes kejsaren Julianus kalender mot påven Gregorius XIII:s. I protestantiska länder följde man motvilligt efter. I Danmark infördes den gregorianska tideräkningen år 1700, i Sverige 1753, medan det blev först med bolschevismens seger 1918 som man började fira nyår den 1 januari i Ryssland. Även om man i Amerika, Australien och Japan följer det västerländska mönstret, har vi ännu inte nått fram till någon global enhetlighet. Inom islam har man en annan tideräkning, liksom i Kina.

Nyårsaftonen bär i almanackan namnet Sylvester. Uppslagsböckerna berättar att dagen uppkallats efter påven Silvester I, som dog den 31 december 335. Nyårsaftonens namn ger oss alltså en påminnelse om den västerländska, kristna kulturkrets i vilken vårt eget land inlemmades för tusen år sedan. Ingen namnsdagsreform har rått på att ändra namnet Sylvester. Inte ens sedan vi fått alternativa namnsdagar, har det mött konkurrens. Som egennamn bars det år 1995 av 232 män i olika delar av landet, en ökning från 143 män år 1973 (Allén/Wählin 1995). Namnet har dock främst kommit att knytas till begreppet Sylvesterbal.

NYÅRSVAKA

Utmärkande för årets högtider i Norden är att de inleds redan kvällen före den egentliga högtidsdagen. Vi firar julafton, påskafton och midsommarafton mer än juldagen, påskdagen och midsommardagen. Detta mönster gäl-

ler även nyårsfirandet. I folklig tradition har nyårsaftonens kvällsvard varit densamma som julaftonens och bestått av fisk och gröt.

I hem som påverkats av den nyevangeliska väckelsen har det varit vanligt med någon form av husandakt. I mitt eget barndomshem brukade vi läsa en betraktelse och sjunga en nyårspsalm. Oftast var det den melankoliska Wallinpsalmen om det ofruktsamma trädet och vingårdsmannens bön att det skulle få stå kvar under ännu ett år, för att det måhända skulle bära frukt (nr. 467 i 1937 års psalmbok). Det var också vanligt att lyssna till radions nyårsbön.

I våra dagar, då ungdomen drar ut på fest först vid elvatiden på kvällen, har vi svårt att föreställa oss att man i gången tid talade om att "vaka in" det nya året. Men livsrytmen var en annan. Man gick tidigt till sängs och stod bittida upp. Brita Stjernsvärd berättar att det på Börringe i slott i Skåne i början av seklet hörde till "att man på nyårsnatten vakade in det nya året, men det hände för det mesta alltid att flera av de yngre barnen, som fingo vara med, då och då somnade i en stol eller soffa. Men vid 12-slaget vaknade alla upp, då de äldre pojkar eller gårdens folk sköto några skott på gårdsplanen" (Stjernsvärd 1938:170). Seden att skjuta in det nya året hade gamla traditioner. På nyårsafton "lossas af drängar några skott, hvarmed göres stort buller etc., borde wid wite förbudas", skriver prosten Lönqvist från Bara härad i Skåne 1775 (Lönqvist 1924:8). Sedan dess har det många gånger ropats på förbud – åtminstone för minderåriga – mot nyårsräkningar och nyårsraketer.

I sydvästra Skåne var det vanligt att byns drängar såg till att det nya året också hälsades ljudligt med kyrkklockorna, både genom ringning och kimming. Nicolovius har i sin klassiska skildring *Folklivet i Skytts härad* (1849) beskrivit klockklangen från kyrktornen som där låg så tätt att klangen sammansmälte till en enda ljudmassa. När klockorna tystnat en efter en böjde drängarna andäktigt sina huvuden. Så var det om julaftonen men också om nyårsaftonen. Att kikka var ett sätt att få en kyrkklocka att ljuda som ett helt litet klockspel. Man kunde slå med kläppen i olika rytm mot klockan eller med stenar eller träklubbor på olika höjd mot klockmanteln för att locka fram olika toner. Att det var en sed från den danska tiden, påminns vi om genom Grundtvigs psalm "Det kimer nu til Juletid". I Danmark kimmel man alla högtidsaftnar.

NYÅRSTYDOR

Det första och det sista spelar stor roll i vår tillvaro. Redan de romerska konsulerna brukade vid sitt första Kalendaesammanträde utrona vad det kommande året skulle medföra, t.ex. genom att iakttä fåglarnas flykt (*auspicer*). Seden blev allmän och sätten många. Det är lätt att raljera över dem. Det förtjänar därför att påpekas att de äldre almanackorna innehöll *prognostica*, d.v.s. förutsägelser. De förbjöds 1707, men vissa väderleksförutsägel-

ser kvarstod t.o.m. 1869 års almanacka. Man kunde också söka svar på sina frågor genom att stöpa i bly och av figurernas utseende tolka, om framtiden skulle bli ljus eller mörk. Seden återspeglar kanske mindre folkstro än nyårets möjlighet att göra oss eftertänksamma.

Den giftasvuxna flickan tog tydor av nyårsnyet. Med en psalmbok i handen neg hon mot månen och frågade:

Kära nyårsny!
Vems skjorta skall jag sy,
vems kaka skall jag baka,
vems maka skall jag bli?

I en annan variant heter det:

God dag nyårsny!
Säg mig vems bröd jag skall baka,
vems säng jag skall bädda,
vems barn jag skall föda?

Om den psalm som föll upp var en bröllopspsalm, ansåg flickan sin önskan uppfylld: att få träda i brudstol under det kommande året.

När bonden bugade sig för nymånen, var det snarare med en bön eller signelse på läpparna än för att ta en tyda:

Välkommen Nykung, välkommen Herre!
med korn och med kärne,
med sol och med värme,
med fläsk och med bösten,
med gott öl om hösten,
föd ko i bås,
ge havre åt gås,
galtarna i skogen,
tröskarna på logen,
fiskarna i floden,
föd ko i bås!
(Nilsson 1936:273).

I senare tid menade man att om det var så kallt att det bildades rim i skägget, då man for till kyrkan på nyårsdagen, då skulle det bli ett gott år – så hette det i Medelpad. Det som hänger i träden på nyårsdag, hänger i axen på larsmässodag, menade man i Norrbotten (Svensson 1945:146).

I våra dagar har nyårsoraklen ersatts av nyårslöften, kanske främst bland ungdomen. På tyska heter det Neujahrsvorsatz, i Danmark Nytårsforsæt, på engelska New Year Resolution. Traditionen anknyter till de gamla nyårsoraklen genom att löfterna för att gå i uppfyllelse skall framställas under nyårsnyet, d.v.s. den första fullmånen efter nyår. Och de skall alltid framföras i tysthet. Då slipper man schavottera inför vänner och bekanta när löfterna bryts.

RINGA UT DET GAMLA ÅRET OCH RINGA IN DET NYA

Nyårsaftonen 1899 fick min äldste farbror som tioåring följa med sin far till missionshuset i Dalsmöllan. Det var en kall vinter med gott slädföre. När de färdades hemåt på Hallandsåsens sluttning under nyårsnatten, hördes kyrkklockan i Örkelljunga ringa. Farfar stannade släden för att de bättre skulle höra klockklangen, och hans eftertänksamma ord till sonen föll ungefär så här: "När nästa sekel ringes in skall varken jag eller Du vara med!"

En förklaring till att händelsen gjorde ett så outplånligt intryck på den lille pojken måste ha varit att klockringningen vid sekelskiftet 1900 var en unik händelse. På den tiden förekom inte, mer än på Söderslätt, klockringning under nyårsnatten, men genom en allmän kungörelse hade den vid sekelskiftet påbjudits i alla landets församlingar. Den var alltså ett exempel på det ovanligas betydelse. Men farfars lite vemodsfulla kommentar måste samtidigt ha träffat en känslomässig hjärtpunkt hos sonen. Livstiden var utmätt inte bara för en mogen man utan också för en liten gosse.

Sedan Håsjötapeln uppförts på Skansen, ringdes det nya året in för första gången i Stockholm nyårsnatten 1893. Jag håller det inte för osannolikt att uppslaget till kungörelsen om klockringning i landets kyrkor vid sekelskiftet 1900 haft sin bakgrund i Hazelius initiativ på Skansen. En sådan manifestation markerade den nationella samhörigheten i landet.

Det skulle dröja till in på 1920-talet, innan klockringningen på nyårsnatten började spridas i landet. En starkt bidragande orsak var radion. I radioutsändningen från Stockholm 1924 ingick "tolvslaget från Jakobs kyrka" som en programpunkt i en nyårsvaka anordnad av Svenska Dagbladet. År 1925 utsändes "klockringning från ett av kyrkotornen" och 1926 från Gustav Vasa kyrka i Stockholm. År 1928 sändes klockringningen från Saleby i Västergötland, som har Sveriges äldsta kyrkklocka. Därmed kan man säga att även en historisk dimension tillfördes nyårsnattens ringning. År 1930 utsändes klockringningen från Uppsala domkyrka i samband med *vigilia*.

T.o.m. 1947 skedde utsändningen från Skansen, där Anders de Wahl läste Tennysons dikt Nyårsklockorna före tolvslaget. Med diktens starka betoning av klockan som en förkunnare av fred, ja, rentav den tusenåra freden, tillfördes ytterligare en dimension till nyårsfirandet. Efter ett slutat världskrig såg man optimistiskt på framtiden. Fredsbudskapet var därtill okontroversiellt att framföra.

Sedan 1950 sänds klockringningen i radio från de svenska domkyrkorna. Därigenom stärktes den nationella samhörigheten ytterligare. Många känner igen klocktonerna från sin egen domkyrka. Men starkt bidragande till att denna tradition fick sitt genombrott, var även att klockringningen på ett stämningsfullt sätt interfolierades av Sven Jerring, Sveriges folkkäraste "hallåman". Inskriptionen på kyrkklockorna fick genom hans förmedling tolka tonernas budskap.

Med TV:n togs traditionen på nytt upp med nyårsringningen från Renberget på Skansen, men nu med en ny skådespelare som förmedlare av Tennysons dikt, Jarl Kulle. Den rollen fick han behålla livet ut, men därefter var tiden mogen för en kvinnas stämma, Margareta Krooks.

TV-utsändningarna förstärkte upplevelsen av årsskiftet genom sin visuella dimension. Tolvslaget har inte väl förklingat, förrän himlen illumineras av raketer i de mest skiftande former och färger.

NYÅRSBÖN OCH NYÅRSVIGILIA

I "Kyrkans heliga år" påpekar Gustaf Lindberg att den evangeliska kyrkan avskaffat vigilier, men han tillägger att de håller på "att i viss utsträckning återinföras genom gudstjänster på aftonen före de stora högtidsdagarna, de s.k. helgdagsaftnarna. Sådana aftnar äro julafton och nyårsafton med jul- och nyårsbön, den senare stundom förenad med nattvardsgång eller litania" (Lindberg 1937:513).

Nyårsaftonen är en minnenas kväll, och på 1930-talet förekom det i Härnösands och Luleå stift att nyårsaftonens gudstjänst formades till en minneshögtid över de under året bortgångna. Detta blev senare brukligt även i Västerås och Skara stift, innan minneshögtiderna mera allmänt knöts till Allhelgona (Rehnberg 1965:31).

Nyårsbön förekom 1968 i hälften av rikets församlingar; därav med nattvard i 8% av församlingarna. År 1986 nådde nyårsbönen sin kulmen med 72%, för att 1995 sjunka till 69%. Seden har varit vanligast i mellersta och norra Sverige och svagast i Visby, Växjö och Lunds stift, där nyheter haft svårare att slå igenom, visar enkäterna från Kyrkohistoriska arkivet i Lund.

I rikets tre största städer började – enligt pressens predikoturer – nyårsvigilia införas på 1910-talet. Impulserna kan möjligen ha kommit från Danmark, där nyårsvigilian infördes redan i slutet av 1800-talet. Olika lokala initiativ kunde ligga bakom införandet. I Lund t.ex. begärde en operasångare år 1920 att få hålla en konsert i domkyrkan en timme före tolvslaget. Efter ett par år utbyttes konserten mot en midnattsgudstjänst (Rodhe 1946:589).

Vid halvsekelskiftet 1950 hade vigilian – med Stockholms stift i spetsen – spritt sig till nästan alla städer i landet. Men också i andra tätorter var nyårsvigilian vanlig, framförallt i nordligaste Sverige. I Bohuslän var motståndet däremot totalt, och i övriga delar av Göteborgs stift var frekvensen låg, vilket måste sättas i samband med västkustfromhetens negativa inställning till nyheter på det kyrkliga området. Där vigilian endast samlade ett fåtal besökare, upphörde den snart igen.

Ännu i enkäten 1968 kan man tydligt se att nyårsvigilian är en Stockholmsinnovation, men den hade inte kunnat hävda sig gentemot nyårsbö-

nen. År 1974 nådde seden sin höjdpunkt med 11% av rikets församlingar, för att 1995 sjunka till knappt 3% – därav hälften i kombination med nattvardsgång.

NYÅRSDAGENS GUDSTJÄNSTER

Enligt 1686 års kyrkolag skulle ottesång hållas i rikets kyrkor alla sön- och helgdagar. På landsbygden utbyttes de dock vanligen mot katekesförklaringar och förhör av olika slag. Den vanliga tidpunkten var kl. 7 f.m. Ändrade hemvanor och avtagande kyrksamhet gjorde emellertid ottesångens ställning prekär i hela landet. År 1903 kom en kyrkolagsförändring som gjorde det möjligt att utbyta ottesången mot andra gudstjänster eller andaktsstunder. Nyårsbönen blev en sådan ersättning för nyårsdagens ottesång.

I tvåförsamlingspastorat med endast en präst var det vanligt att julottan alturnerade mellan församlingarna. Där julotta inte hölls, firades i stället nyårsotta. Julstämningen fanns ju alltjämt kvar, men därjämte kunde årsskiftet ytterligare berika gudstjänsten. Framförallt i Skåne, där julottan under 1800-talet var en innovation – sedan den avlysts under reformationstiden – lockade dessa tidiga ottegudstjänster i form av högmässa vid ljus stora skaror (Bringéus 1955). Detta måste även ses mot bakgrunden av att nyårsaftonen firades utan sena sängvanor.

Evangeliet på nyårsdagen i vår svenska evangeliebok utgörs alltsedan reformationen av berättelsen om Jesu omskärelse och namngivning (Lukas 2:21). Efter införandet av de nya årgångarna av predikotexter 1862, har årsskiftet och dess botprägel uppmärksammats på ett nytt sätt genom texter som Klagovisorna 3:22–26, vilka i 1921 års evangeliebok ersatte Titus 3:4–7 som evangelieårgångens episteltext, Psaltaren 121:1–8, Uppenbarelseboken 2:1–5 och Lukas 13:6–9 om det ofruktsamma fikonsträdet i vingården. Numera markeras även fredsbudskapet.

Att nyårsdagens högmässa vid vanlig gudstjänsttid samlade en stor menighet, sammanhängde med ett par extraordinära inslag. Efter predikan upplästes det av konungen underskrivna böndagsplakatet jämte ärkebiskopens maningsord. Årets fyra böndagar fastställdes av konungen och i böndagsplakatet – som gjorde skäl för namnet genom sitt stora format – angavs när under året dagarna skulle hållas samt vilka predikotexter som därvid skulle brukas. "Varje böndagsplakat utgjorde därmed en påminnelse om folkets kollektiva öde som nation" (Malmstedt 1994:106). Av aktning för det kungliga majestätet åhördes orden med församlingen stående. Det gav orden en extra högtidlig innebörd. Böndagsplakatets datering visar att de i äldre tid kunnat läsas upp när som helst i början av året (Quiding 1865). Men åtminstone från 1800-talets slut har de varit förknippade med nyårsdagens högmässa.

Det andra extraordinära inslaget i nyårsdagens högmässa var meddelandet från predikstolen om förändringar rörande församlingens befolkning, d.v.s. uppgifter om hur många som in- och utflyttat, fötts, vigts och avlidit samt hur detta inverkat på församlingens befolkningstal. Medan sådana (preliminära) uppgifter numera lämnas av tidningarna redan kort före årsskiftet, hade kyrkan i gången tid ensamrätt till denna nyhet. Återspeglades rikets roll i böndagsplakatet, utgjorde de statistiska uppgifterna en påminnelse om socknen eller församlingen som regional enhet. Från min egen barndom minns jag att det fanns församlingsbor som medförde en liten anteckningsbok, där uppgifterna infördes. Särskilt om befolkningstalet ökat, utgjorde detta ett bevis för socknens vitalitet. Men uppgifterna kunde under ett senare skede även ge en mera dyster påminnelse om landsbygdens avfolkning.

Efter den sena nyårsaftonen blir nyårsdagen numera för de flesta en stilla familjedag. Men likväl delar miljoner människor samma upplevelser genom att se på backhoppningstävlingarna eller lyssna till nyårskonserterna från Wien via eurovisionen.

VISITER

Nyårsdagen är en nationell högtidsdag, det visar vår fickkalender. Flaggan skall hissas. Den nationella karaktären kom i äldre tid till uttryck genom att man sköt salut för konungen, där så var möjligt, liksom genom visiter hos officiella personer.

Utanför huvudstaden förekom visitseden framförallt i residens- och stiftsstäderna. Ofta vandrade man direkt från nyårsdagens högmässa till landshövdingeresidenset, biskopshuset eller den militäre kommandantens bostad för att avlägga visit. Nyårsvisiterna hörde alltså främst till det borgerliga samhället, och de som förväntades komma tillhörde inte den personliga vänkretsen utan de underställda. Sannolikt sammanhänger detta med att många kategorier – såväl präster och militärer som landsstatens ämbetsmän – var bundna av en trohetsed till konungen och förmannen, vare sig denne var biskop eller landshövding. Nyårsvisiten var indirekt ett sätt att förnya denna trohetsed eller att genom att infinna sig betyga sin lojalitet mot förmannen.

Nyårsvisiten gjordes av makarna tillsammans. Lyckönskningar utbyttes och en välgångsskål kunde drickas; i senare tid vanligen följd av en kopp kaffe eller te. Den första visiten avlades hos den högste dignitären men kunde upprepas något senare hos övriga. Man gick alltså från hus till hus och utbytte nyårshälsningar. Men ”en praktisk samtid har upptäckt postverket såsom en förträfflig institution till nyårsvisiternas expedierande”, skriver Marius Wingård 1938.

LYCKÖNSKNINGAR

Årsskiftet riktar våra tankar mot framtiden. Medan varje högmässa slutar med den apostoliska välsignelsen, blir behovet och önskan om välsignelse ännu starkare inför hela det kommande året. Medan lycka är ett gångbart begrepp i judendomen, hör det knappast hemma i kristendomen. Måhända vittnar lyckobegreppets frånvaro i Jesu mun och apostlarnas skrifter om ett medvetet avståndstagande från samtida hellenistiska föreställningar om *eudaimonia* eller lycka som det yttersta målet för människan.

Likväl tränger sig önskningarna om ett gott nytt år osökt fram vid årsskiftet. I Livrustkammarens utställning om Karl XII och tsar Peter kunde man se en handskreven nyårslyckönskan av den unge kronprinsen till hans far Karl XI. Förhoppningarna om ett gott nytt år har inte bara förknippats med det religiösa begreppet välsignelse, utan också med lyckobegreppet. I en av våra nyårpsalmer (515:5) heter det: "Förnya, Gud, i detta år Välsignelsen och lyckan vår...".

Nyårsönskningarna har, som vi sett, av ålder riktat sig till överheten, och de har också kunnat få en kristen accent i förbönens form. Vi har allttjämt spår härav i vår nu gällande psalmbok. I psalm 466:6 heter det: "Vår kristliga överhet, giv hälsa, lycka, salighet. Bevara slott och hydda". Begreppet hälsa har alltid varit centralt för oss människor och blivit allt viktigare med stigande ålder. Men det himmelska begreppet salighet är inte heller oförenligt med det timliga begreppet lycka.

När den svenska almanackan 1807 började inledas med orden "Giv, o Jesu fröjd och lycka", kan dessa synas ha god samstämmighet med tidens neologiska inriktning, men de är likväl hämtade från 1695 års psalmbok och har fått behålla sin plats i vår nuvarande psalmbok (nr 194), även sedan de försvunnit ur almanackan. Ordet fröjd känns gammaldags och högtidligt, och vi känner igen det från visans "fröjdefull jul". I gången tid brukades de även i uttrycket "fröjdefull uppståndelse", vilket är den egentliga innebörden i vårt "Glad påsk".

Nyårsönskningarna framfördes också i skriftlig form. Redan 1465 – alltså före Gutenbergs tid – finns det belägg för att man sände nyårshälsningar till fint folk.

Man kan utgå ifrån att kollegiala nyårshälsningar även utbyttes i litterata kretsar. På 1700-talet, i samband med årsskiftet, sände prästerna i Skåne hälsningar till sina kolleger i de rundbrev som cirkulerade i kontrakten.

I den enskilda vänskapskretsen har visiterna ersatts av nyårskorten, som är julkortens föregångare. Sedens införande sammanhänger med postväsendets utveckling. I mera officiella sammanhang sändes enbart nyårshälsningar, men det blev tidigt vanligt att kombinera nyårshälsningen med en julhälsning. "God jul och gott nytt år" har blivit den stereotypa formuleringen. Efter tillkomsten av dagstidningar blev det vanligt att firmor av olika slag införde nyårshälsningar till sina kunder i lokaltidningarna.

Nyårskortens ord har sin motsvarighet i den hälsning vi utbyter med vänner och bekanta på gator och torg strax efter nyår, "God fortsättning", varmed man underförstår "på det nya året". Årsskiftet står i förgrunden i det allmänna medvetandet ett gott stycke efter nyår. Man kan ibland själv bli tveksam om hur länge man skall fortsätta att önska god fortsättning.

MILLENNIESKIFTET

I mediasamhället blir vi ständigt påmind om årsskiftena ju jämnare årtalet är; ett nytt årtionde, ett nytt århundrade – för att inte tala om ett nytt årtusende. Millennieskiftet ter sig som den största händelsen för den nu levande generationen. Inte ens våra efterkommande skall få uppleva något liknande, inte förrän om tusen år, ifall världen finns kvar då. Millennieskiftet får återverkningar i samhällslivet, i arbetslivet, i kyrkolivet och sannolikt även i våra egna, enskilda liv. Liksom andra årsskiften, fastän i större skala, kommer vi att möta ett årsskiftes rituella markeringar. Vi kommer att fira det både som ett globalt och nationellt evenemang, men också som en lokal och enskild händelse. Vi kommer att fira det både i publika och enskilda sammanhang, i högstämda eller vulgära former, med skrån och skrik likaväl som i stillhet och andakt.

Även om millennieskiftet kommer att följa det rituella mönstret som utbildats för nyårsfirande såväl på nationellt plan, på lokal nivå som på familjenivå, kommer det otvivelaktigt att stämma de flesta av oss till särskild eftertanke om vår egen stund på jorden.

Summary

Even though the birth of Christ constitutes the dividing line in our western calendar, it is not Christmas Day but January 1 that we celebrate from old, Roman pattern as New Year's Day—at least since we got printed calendars in the 16th century. New Year's Day has its “name”—Sylvester—in the Swedish calendar from pope Silvester I, who died on December 31 in the year 335.

New Year celebrations are, like other holidays in the Nordic countries, begun in the evening—and in our time-aware day they culminate at 12 o'clock at night.

At the turn of the 20th century, a general ringing of bells was decreed, but this did not become a custom until the 1920's, with or without connection to *vigilia*. The radiation of the bell-ringing, from 1925 onwards, was a contributory cause for its being more widely spread.

By the telecast (from *Skansen* in Stockholm) both of the declamation of Tennyson's poem *Nyårsklockan* (#CVI in *In Memoriam*) and the bell-ringing, it can be said that we had got a ritual for a national, Swedish New Year celebration—together with eating and drinking in homes or restaurants.

The national character of New Year's Day was in older times expressed by people giving a salute for the King early in the morning and by their visiting the Royal Castle—which is still the custom in Denmark. The visits took place after the New Year's Day Service also in the county towns, the regimental towns, and the cathedral cities. These visits have nowadays been replaced by cards bearing Christmas and New Year symbols and wishes for a merry Christmas and a happy new year.

During the days immediately after the turn of the year, we wish each other “A Happy New Year” or “A Good Continuation of the New Year”.

It happened of old that by various kinds of interpretations, people wanted to individually ascertain what was in store for the new year. In our day these interpretations have often been replaced by New Year resolutions, perhaps mostly among young people.

Even though the turn of the *millennium* will follow the ritual pattern that has been shaped at both national, local, and family levels, it will indubitably make us all think in particular of our own brief time on earth.

Litteratur

- Allén, Sture och Wählin, Staffan 1995, *Förnamnsboken*
Bringéus, Nils-Arvid 1955, *Julottan i Lunds stift. Kyrkohistorisk årsskrift*
Bringéus, Nils-Arvid 1958, *Klockringningsseden i Sverige*
Bringéus, Nils-Arvid 1988, *Årets festseder*. 4. uppl.
Helander, Sven 1963, *Kalendarium II. Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid*
Lindberg, Gustaf 1937, *Kyrkans heliga år*
Loven, Nils 1849, *Folklivet i Skytts härad i Skåne*
Lönqvist, Niclas Olof 1924, *Berättelse om Bara härad 1775*
Malmstedt, Göran 1994, *Helgdagsreduktionen. Övergången från ett medeltida till ett modernt år i Sverige 1500–1800*
Martling, Carl Henrik 1993, *Kyrkans år och dagar*
Nilsson, Martin P:n 1925, *Festdagar och vardagar*
Nilsson, Martin P:n 1936, *Årets folkliga fester*
Quiding, N.H. 1865, *Svenskt allmänt författningsregister för tiden från 1522 till och med 1862*
Rehnberg, Mats 1965, *Ljusen på gravarna och andra ljusseder*
Rodhe, Edvard 1946, *Lunds domkyrkas historia 1814–1945*, i Newman E., *Lunds domkyrkas historia 1145–1945. II*
Stjernswärd, Brita 1938, *Herrgårdsliv för en mansålder sedan. Fataburen*
Swahn, Jan-Öjvind 1993, *Den svenska julboken*
Svensson, Sigfrid 1945, *Bondens år*
Wingårdh, Marius 1938, *Så går det till i umgänge och sällskapsliv*